

kampe mellem og indenfor officielle, faglige og offentlige interessegrupper med modstridende menneskesyn og ofte inkommensurable værdinormer. At det nuværende sovjetiske uddannelsessystem står i dyb gæld til og også delvis vedkender sig zartidens systemer og erfaringer, skal kun tilføjes for en god ordens skyld.

MARTON DE HARTYANI

OLDTID OG MIDDELALDER

ALAN E. SAMUEL: *Greek and Roman Chronology. Calendars and Years in Classical Antiquity.* Handbuch der Altertumswissenschaft I, 7. München, C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1972. xvii, 307 s. DM 75.-.

I den velkendte *Handbuch des Altertumswissenschaft* er nu udkommet den amerikanske professor Samuels længselsfuldt ventede bind om de kronologiske problemer i den græske og romerske oldtid. Man konstaterer, at et bind af *Handbuch* nu for første gang foreligger på et andet sprog end tysk, og kan kun være tilfreds med, at den helt overflødige kilde til fejl eller unøjagtigheder, som en oversættelse altid vil repræsentere, således er elimineret.

Bogen falder i tre hovedafsnit. Det første kapitel (s. 1-18) giver den nødvendige astronomiske baggrundsviden om sol, jord og månes forhold til hinanden, månekalendere versus solkalendere, samt de naturlige tidsafsnit (dag, måned, år), som nu engang har reguleret menneskenes tilværelse siden den ældste tid.

Det andet, meget omfattende hovedafsnit (s. 19-188) behandler i flere kapitler de forskellige græske og romerske kalendere, hvorved forskellen mellem de astronomiske og de i praksis anvendte »borgerlige« kalendere understreges stærkt. Det er jo et sørgeligt faktum, at før indførelsen af den julianske kalender i 46 f. Kr. kan vi kun undtagelsesvis overføre en antik dato til vor egen tidsregning på grund af usikkerheden vedrørende indføjelsen af skuddage eller skudmåneder. Undtagelserne er de få tilfælde, hvor omtalen af en sol- eller måneformørkelse, som kan astronomisk tidsfæstes, hjælper os på vej, samt de datoer der angives efter de ægyptisk-makedoniske og babylonisk-makedoniske kalendere, hvis system for indsættelse af skuddage (Ægypten) og skudmåneder (Babylon) er velkendt og overholdtes i praksis.

Det tredje afsnit behandler i to kapitler (s. 189-276) henholdsvis den græske og den romerske kronografi; størst rolle spiller her dateringen efter olympiadeår eller efter årligt vekslende embedsmænd som f. eks. de athenæiske arkhonter eller de romerske konsuler. Fremstillingen af de udvalgte kronografiske systemer er klar og instruktiv, men der er ikke tilstræbt samme grad af fuldstændighed, som karakteriserede det andet afsnit om kalenderproblemerne. Særlig tynd virker behandlingen af de mange lokale æraer, som i 2. og 1. årh. f. Kr. fandt anvendelse især i den østlige del af den hellenistiske verden (s. 246-248), ligesom man savner en fremstilling af principperne bag anvendelsen af kongernes regeringsår til dateringsformål i de hellenistiske monarkier. Man kommer desværre ikke uden om, at det ellers så udmærkede værk ved denne fordeling af stoffet til en vis grad lader den almindelige historiker i stikken til fordel for dem

der er specielt interesserede i kalenderproblemer, og det kan vel næppe være en håndbogs opgave.

OTTO MORKHOLM

UNTO PAANANEN: Sallust's Politico-social Terminology. Its Use and Biographical Significance. *Annales Academiae Scientiarum Fennicae. Ser. B.* tom. 175. 127 s. FM 18,-.

Forf. placerer sig med ovennævnte arbejde i et af de mest spændende og perspektivrige forskningskomplekser i det 20. årh.s udforskning af Antikken. Vel nok hovedsagelig i fortvivelse over kildematerialets sporadiske karakter gav Gelzer i 1912 et for mange provokerende oplæg til en ny metode til erkendelse af den politiske struktur i Rom med sin analyse af begrebet *nobilitas/nobilis*. Det betød en løsgørelse fra Mommsens noget håndfaste og tidsprægede opfattelse, og de følgende årtier så en række skelsættende værker skrevet af forskere som Heinze, Münzer, Stein, Strassburger og Afzelius. Første fase i denne begrebsanalyse var afgjort filologisk præget. De metodiske problemer er centrale og de til tider overraskende politiske konklusioner, som syntes nærliggende at drage, lod man hovedsagelig ligge. På den anden side forelå der i trediverne et fristende materiale, og frigjort fra ovennævnte skepsis indledes, hvad man kunne kalde en anden fase, hvor forskere som von Premerstein, Syme, Badian og Ross Taylor ud fra denne grundforskning opbygger systemer og modeller – for nogle af næsten visionær karakter – som repræsenterer skematiske, letfattede forklaringer på den politiske udvikling i det senrepublikanske Rom og på overgangen mellem republik og principat. Mange af de begreber, som første fase arbejdede med som fx. *optimates, populares, pietas, auctoritas, amicitiae, novi homines* etc., blev indpasset i anden fases klientelateori og opfattelse af midler i den politiske kamp, men det må understreges, at denne teori – selvom den giver en behændig forklaring – ikke er bevist. Det må derfor hilses med glæde, at nærværende forfatter har set det som sin opgave at vende sig mod første fase i dette kompleks i erkendelse af, at den endnu ikke med rimelighed kan anses for afsluttet. Forf.s forskning afgrænses klart af Sallusts produktion, og egentlige politiske konklusioner drages ikke, undtagen hvor de har relevans for Sallust selv.

Forf.s formål er i nævnte rækkefølge dobbelt. For det første undersøges begreberne *populus, plebs, nobilitas* og *novus homo* og termer i tilknytning hertil i deres semantiske sammenhæng, og forf. forsøger at placere og/eller adskille dem i grupperne sociologisk term (neutralt anvendt) eller politisk/propagandistisk term (værdiladet). For det andet undersøges Sallusts sociale baggrund og karriere og resultaterne herfra sættes i relation til hans brug af ovennævnte termer. Forf.s metode er den desværre eneste mulige. Samtlige forekomster af et givet begreb opregnes, det studeres i dets kontekst, og dets betydning fastlægges. De enkelte steder sammenholdes, akkumuleres, og en endelig definition kan sandsynliggøres.

Denne metode har sine indlysende svagheder, som forf. da også synes at have gjort sig klare (ss. 87, 110) dog uden at tage dem op til egentlig diskussion. Forskerens personlige baggrund og indstilling, her ikke mindst hans sproglige kvalifikationer, vil farve hans definitioner og vanskeliggøre andre forskeres mulig-